

www.kmkt.ff.ukf.sk
www.facebook.com/FF.KMKaT

KONTEXTY

KULTÚRY A TURIZMU

2/2025

Význam náboženstva v akulturačných procesoch ukrajinských migrantov na Slovensku⁵

Liudmyla Trubinova

Kľúčové slova: religiozita, akulturácia, adaptácia, odolnosť, Ukrajinci, Nitra

Key words: religiosity, acculturation, adaptation, resistance, Ukrainians, Nitra

Abstract: The objective of this study is to determine the role that faith plays in the lives of Ukrainians residing in Slovakia. The objective is also to explore the question of whether faith contributes to the facilitation of migrants' ability to overcome the challenges associated with the adaptation and acculturation processes. This research will examine the specific areas of life in which faith may offer support, and the ways in which it may manifest itself. In the introduction, the initial context relating to the migration situation of Ukrainians is characterised, with consideration given to the circumstances of their arrival and stay in Slovakia. The following discussion will explore the presence of the Ukrainian population in Slovakia and the factors that have led to Slovakia being chosen as a destination country by Ukrainian migrants. These factors will be examined in the context of relevant migration theories. The subsequent stage of the research is the definition and delimitation of the individual phases of acculturation, including the psychological aspects that accompany it. The present study examines

⁵ Štúdia je realizovaná v rámci projektu APVV-23-0358 „Pracovná migrácia z Rumunska, Srbska a Ukrajiny na Slovensko a jej kultúrne a spoločenské dôsledky“.

the role of religiosity as a factor of resilience to adaptation and acculturation difficulties using the example of specific areas of life of individuals from the Orthodox parish in the city of Nitra. The primary focus of this study is the religiosity of the subjects in their native countries, the forms that this takes, and the changes that occur in this sphere immediately following their arrival in Slovakia. The subsequent life of these subjects in the country is also a key aspect of the study. The paper addresses the differences in religious life related to the reasons for their arrival in Slovakia. The primary research technique employed to obtain information is in-depth semi-structured interviews with Ukrainian respondents, complemented to a lesser extent by observational methods.

Úvod. Po vstupe do Európskej únie v roku 2004 sa migračná situácia na Slovensku výrazne zmenila. V tradične vysťahovaleckej krajine, za ktorú bolo Slovensko považované, sa dynamizuje proces prisťahovalectva. To platí najmä pre pracovnú migráciu, ktorú tvoria z veľkej časti Ukrajinci⁶. Ešte väčší prílev občanov Ukrajiny nastal v dôsledku vojnových udalostí v tejto krajine po februári roku 2022.

Prítomnosť ukrajinského obyvateľstva na Slovensku sa prejavuje vo všetkých oblastiach. Integrované programy pre cudzincov a osobitne Ukrajincov sa najčastejšie zameriavajú na také sféry, ako je bývanie, práca, vzdelanie a sociálna starostlivosť. Menšiu pozornosť venujú kultúrno-spoločenskej sfére, ktorá je však pre cudzincov nevyhnutná, aby bol proces začlenenia do domácej spoločnosti rýchlejší a efektívnejší. Táto oblasť nie je pre cudzincov primárnou hneď po príchode do novej krajiny, ale časom sa môže stať problematickou.

Predpokladáme, že jedným z významných prvkov, ktoré napomáhajú migrantom k prvotnej adaptácii a poskytujú im psychologickú aj praktickú podporu pri začleňovaní sa do hostiteľskej spoločnosti, je viera a religiozita. Úlohou predkladanej štúdie je zistiť, akú úlohu zohráva viera v živote Ukrajincov na Slovensku. Pokúsime sa aspoň čiastočne odpovedať na otázku, či viera pomáha migrantom pri prekonávaní ťažkostí v rámci adaptačných a akulturačných procesov, v ktorých oblastiach života a akým spôsobom sa to prejavuje. V súlade s deklarovanými cieľmi sme prácu štrukturovali nasledovne: V úvode sa pokúsime charakterizovať východiskový kontext, ktorý sa týka migračnej situácie Ukrajincov, zohľadňuje okolnosti ich príchodu a pobytu na Slovensku. Prítomnosť ukrajinského obyvateľstva a dôvody výberu Slovenska ako cieľovej krajiny objasníme v kontexte migračných teórií. Následne sa pokúsime definovať a vymedziť jednotlivé fázy akulturácie vrátane psychologických aspektov, ktoré ju sprevádzajú. Úlohu religiozity ako faktora

⁶ Označenie „Ukrajinci“ sa môže používať vo viacerých významoch. Preto je potrebné upresniť, že pod týmto pojmom v predkladanej štúdiu nerozumieme etnickú kategóriu, ale štátnu príslušnosť.

odolnosti voči adaptačným a akulturačným ťažkostiam budeme sledovať na príklade konkrétnych oblastí života jednotlivcov z radov príslušníkov pravoslávnej farnosti v meste Nitra. Zameriame sa na ich religiozitu v rodnej krajine, jej podoby a zmeny bezprostredne po príchode na Slovensko a v ich ďalšom živote v krajine. Zameriame sa na rozdiely v náboženskom živote súvisiace najmä s dôvodom ich príchodu na Slovensko. Hlavnou výskumnou technikou pri získavaní informácií budú hĺbkové pološtrukturované rozhovory s ukrajinskými respondentmi.

Kontext. Východisková situácia. Slovensko je považované za tradičnú vysťahovaleckú krajinu (Jakešová, 2025). Po páde železnej opony v roku 1989, ale hlavne po vstupe krajiny do Európskej únie v roku 2004 sa na Slovensku dynamizovalo prisťahovalectvo. Tento proces narástol aj po roku 2015 v dôsledku situácie na slovenskom trhu práce. Keďže v niektorých jeho odvetviach sa vyskytol veľký dopyt po pracovnej sile, stúpla migrácia za prácou z tretích krajín (Ukrajina, Srbsko), ale aj krajín Európskej únie (Letavajová – Divinský, 2019: 16). Postupne sa zvyšovali aj počty cudzincov prichádzajúcich za štúdiom, za účelom zlúčenia rodiny alebo z iných dôvodov. V súčasnosti pochádza väčšina migrantov na Slovensku zo susedných krajín. Najväčšiu skupinu tvoria Ukrajinci – približne 204 tisíc osôb (cca 70 % všetkých cudzincov) a občania Českej republiky. Zo zástupcov neprihraničných krajín sú na prvom mieste Srbi, po ktorých nasledujú Vietnamci, Rusi a občania Indie (Ročenky, MV SR, 2025).

Najvýraznejší prílev migrantov sa začal od roku 2022, keď v susednej Ukrajine vypukol ozbrojený konflikt. Od 24. februára 2022 prekročilo slovensko-ukrajinskú štátnu hranicu viac ako tri milióny Ukrajincov (Ukraine Refugee Situation, ODP UNHCR, 2025). Schengenská hranica, prísna politika voči cudzincom a slabšia hospodárska situácia v porovnaní s ostatnými krajinami Európskej únie už v minulosti spôsobovali, že Slovensko zväčša nebolo cieľovou krajinou pre utečencov (Letavajová, 2020: 24). Preto aj mnohí Ukrajinci, ktorí sem prišli v prvých dňoch a mesiacoch vojenského konfliktu, po určitom čase opustili krajinu a odcestovali na západ – najmä do Nemecka, Českej republiky, Veľkej Británie, Írska, do Kanady a USA. Niektorí z nich sa dokonca vrátili na Ukrajinu. Okrem spomínaných dôvodov k nim patrila aj neschopnosť adaptovať sa a integrovať do spoločnosti hostiteľskej krajiny v ekonomickej, kultúrnej a sociálnej rovine. Týka sa to nielen odídencom, ale aj pracovných migrantov, študentov a ostatných skupín ukrajinského obyvateľstva.

Keď hovoríme o Ukrajincoch na Slovensku, rozumieme tým dve hlavné skupiny: tzv. autochtónnych (ktorí na Slovensku žili ešte pred vyhlásením samostatnej Slovenskej republiky) a tzv. nových migrantov (ktorí prišli po druhej svetovej vojne z politických, ekonomických a iných dôvodov) (Kucharenko, 2015). V predkladanej štúdiu sa budeme venovať práve druhej skupine. Najčastejšie medzi nimi nachádzame pracovných migrantov, ako aj odídencom, ktorí prichádzajú po februári 2022.

Ukrajinskí pracovní migranti sú jednou z najpočetnejších skupín pracujúcich cudzincov na Slovensku. K 31. 12. 2021 sa na území krajiny nachádzalo 56 480 Ukrajincov (Štatistický prehľad legálnej, ÚHaCP, 2021). Z toho 13 556 osôb malo povolenie na zamestnanie a ďalších 5 897 osôb pracovalo na základe informačnej karty. Najviac z nich (9 803 osôb) bolo zamestnaných na pozícii operátorov a montérov strojov a zariadení. Ďalej sa v štatistike umiestnili pomocní pracovníci (2 705 osôb). V septembri 2025 zaznamenávajú štatistiky Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny SR 9 967 osôb s udeleným povolením na zamestnanie a 40 781 osôb s informačnou kartou (Zamestnávanie cudzincov, ÚPSVR, 2021, 2025).

Ukrajinská študentská migrácia je tiež početná. K 31. 10. 2024 študovalo na I. a II. stupni vysokoškolského vzdelávania celkovo 13 688 ukrajinských študentov a 155 doktorandov (Štatistická ročenka – vysoké školy, CVTISR, 2024). Hlavným dôvodom ich príchodu je skutočnosť, že slovenský vzdelávací systém umožňuje získať bezplatné vysokoškolské vzdelanie a na rozdiel od ukrajinského aj diplom európskeho štandardu.

V roku 2022 došlo k výraznému prílevu občanov Ukrajiny v dôsledku začiatku rozsiahlych vojenských akcií na Ukrajine. Ukrajinci utekajúci pred vojnou využívajú status „odídencom“, ktorý získavajú na základe „dočasného útočiska“⁷. Ten im umožňuje legálny pobyt, prístup na trh práce a finančnú pomoc bez toho, aby bolo potrebné vstúpiť do administratívne náročnejšej a zdĺhavejšej procedúry získania azylu. V septembri 2025 žilo na Slovensku so statusom dočasnej ochrany viac ako 135 000 ukrajinských obyvateľov (Ročenky, MV SR, 2025). Medzi nimi sú najpočetnejšie zastúpené deti a ženy. Viac ako 50 % odídencom má vysokoškolské vzdelanie. Prevažná časť z nich sa usadila v Bratislavskom a Košickom kraji (Dva roky od vypuknutia vojny..., 2024).

Podľa najnovšieho sociologického výskumu Slovenskej akadémie vied (Bahna a kol., 2025) vyplýva, že 67 % respondentov si po príchode do krajiny našlo platenú prácu. V porovnaní so Slováckmi sa odídencom výrazne častejšie zamestnávali v obchode a službách. Vyšší počet zamestnaní v tomto odvetví možno vysvetliť aj tým, že medzi respondentmi prevládali ženy.

V Nitrianskom kraji žije podľa oficiálnych údajov ministerstva vnútra približne 32 000 cudzincov, z toho viac ako polovica sú Ukrajinci (Ročenky, MV SR, 2025). V počte ukrajinských odídencom je kraj na treťom mieste (viac ako 13 000), za ním s malým odstupom nasleduje Trnavský kraj (Dočasné útočisko. Štatistický prehľad..., MV SR, 2025). Mesto Nitra je veľmi aktívne a pomáha odídencom v adaptácii a integrácii do nových podmienok. Jednou z viacerých organizácií, ktorá sa touto problematikou zaoberá, je Blue Dot

⁷ Osoby, ktoré na Slovensku požiadali o azyl, sa na Slovensku nazývajú „žiadatelia o azyl“ a osoby, ktoré ho získali, „azylantami“. Tieto pojmy sa často zamieňajú, ale ide o dve rôzne skupiny cudzincov na území krajiny (Dočasné útočisko, The UN Refugee Agency UNHCR, 2025).

Comin. Ukrajinským odídencom ponúka právne, asistenčné a informačno-poradenské služby. Služby organizácie (napríklad právne poradenstvo) však využívajú aj Ukrajinci, ktorí prišli na Slovensko pred rokom 2022, či cudzinci z iných krajín.

Pre Ukrajincov sa v meste organizujú koncerty a ďalšie kultúrne akcie, ktorých počet sa za posledné tri roky zvýšil. V niektorých kultúrnych alebo vzdelávacích inštitúciách alebo úradoch (napríklad Oddelenie cudzineckej polície PZ Nitra) v meste je k dispozícii preklad najdôležitejších dokumentov a informácií do ukrajinského jazyka. Personálne agentúry v Nitre, ako napríklad Manpower Slovensko s.r.o., organizujú samostatné náborové do práce pre Ukrajincov s prekladom do rodného jazyka, poskytujú pomoc aj pri vybavovaní potrebných dokladov. Pre potreby tohto obyvateľstva sa v Nitre otvorili viaceré ukrajinské obchody s potravinami či služby (napríklad kozmetické salóny). V porovnaní so situáciou pred piatimi rokmi je dnes na uliciach mesta takmer všade možné počuť ukrajinčinu a ruštinu.

Teoretický rámec. Ako už bolo spomenuté, pre mnohých Ukrajincov sa Slovensko stáva tranzitnou krajinou alebo miestom krátkodobej migrácie. Dôvodom môže byť slabšia ekonomická situácia v krajine, nesúhlas s politickým systémom krajiny, prísne legislatívne pravidlá pre cudzincov a iné. Mnohí však na Slovensku zostávajú. Migračné procesy, ale aj samotné dôvody výberu cieľovej krajiny migrantmi sú často vysvetľované za pomoci tzv. *migračných teórií*. V prípade ukrajinského obyvateľstva, najmä ekonomických migrantov, ktorí do krajiny prichádzali pred vojnou v roku 2022, je v tomto kontexte možné použiť najmä teóriu gravitácie, teóriu sietí a teóriu relatívnej deprivácie (Blinova, 2007: 258–267).

Teória gravitácie predpokladá, že ľudia si na presťahovanie často vyberajú krajinu na základe geografickej blízkosti. To vysvetľuje fakt, prečo sa Slovensko, Poľsko a Česká republika stali významnými hostiteľskými krajinami po vypuknutí vojny na Ukrajine, ale aj to, prečo sem Ukrajinci prichádzajú už desaťročia. Kultúrna, mentálna a jazyková blízkosť Ukrajiny a Slovenska môže uľahčiť adaptačné obdobie a proces integrácie tak pre prisťahovalcov, ako aj pre domáce obyvateľstvo krajiny (Blinova, 2007: 258–267).

Teória sietí je vhodná pre viaceré skupiny ukrajinských migrantov, pretože predpokladá, že existujú kontakty medzi tými, ktorí už odišli, a tými, ktorí prichádzajú. Ide napríklad o migrantov prichádzajúcich za účelom zlúčenia rodiny, ale aj o pracovných migrantov alebo študentov, ktorí preferovali Slovensko ako cieľovú krajinu na základe sociálnych väzieb (napríklad príbuzenských alebo priateľských) (Blinova, 2007: 258–267). Týka sa aj odídencom, ktorí prišli na Slovensko na radu príbuzných alebo známych, ktorí sa sem prisťahovali už skôr. Tento vzťah vytvára určitý pocit bezpečia. Ľuďom je jednoduchšie odísť nie do neznáma, ale tam, kde je aspoň niekto známy, kto im v prípade potreby pomôže.

Proces začlenenia do hostiteľskej spoločnosti nie je jednoduchý a môže trvať určitý čas. Jeho dynamika a úspešnosť závisí od mnohých faktorov, vrátane dĺžky pobytu v hostiteľskej krajine, účelu a okolností migrácie, jej povahy alebo psychologických vzorcov správania sa jednotlivca atď. Procesy kontaktu a začleňovania sa do novej kultúry charakterizujeme ako **adaptáciu, akulturáciu a integráciu**.

Prvou fázou, ktorá je charakteristická počiatčným kontaktom s novou kultúrou, je *adaptácia*. Znamená, že prisťahovalec sa snaží pochopiť a zvyknúť si na nový život v novej spoločnosti.

Nasleduje fáza *akulturácie*. Migrant začína riešiť otázky svojej identity a identifikácie. Tieto pojmy je dôležité rozlišovať, pretože jeden je statický a kumulatívny a druhý je dynamický a tvorivý. Identita je osobitný psychický stav (stabilná skúsenosť) jedinca, ktorý vzniká na základe jeho sebazačlenenia do určitej skupiny a uvedomenia si protikladnosti k iným skupinám. Identifikácia a stotožnenie je proces dosahovania identity, znamená vedomé alebo nevedomé hľadanie dôvodov tohto stavu jedincom (Mazur, 2012: 88). Nie je statickým pojmom a môže sa účelovo alebo neúmyselne meniť. Kanadský cross-kultúrny psychológ John Berry (Pavlenko, 2012) opisuje túto fázu ako voľbu spôsobu, ktorým migrant rieši dva problémy resp. vytvára vlastný individuálny pomer dvoch zložiek svojho sociálneho a kultúrneho života v hostiteľskej krajine: udržiavanie kultúry domovskej krajiny a medzikultúrnu komunikáciu. Podľa neho existuje niekoľko typov alebo foriem akulturácie: asimilácia (emigrant sa plne stotožňuje s novou kultúrou a popiera kultúru etnickej menšiny, ku ktorej patrí), separácia (príslušníci etnickej menšiny popierajú kultúru väčšiny a zachovávajú si svoje etnické charakteristiky) a marginalizácia (migrant sa nestotožňuje ani s kultúrou etnickej väčšiny, ani s kultúrou menšiny).

Pod pojmom *integrácia* rozumie Berry (Pavlenko, 2012) identifikáciu prisťahovalca s dominantnou kultúrou a zároveň s jeho starou kultúrou. Bargerová a Divinský (2008: 14) vo svojej štúdii navrhujú nasledujúcu komplexnú definíciu tohto pojmu: „*Integrácia imigrantov do spoločnosti je dlhodobý, multidimenzionálny a dynamický obojstranný proces založený na recipročnom rešpektovaní práv a povinností imigrantov, ako aj majoritnej spoločnosti.*“ Za cieľ tohto procesu sa najčastejšie považuje sebestačnosť migranta v ekonomickej, sociálnej a politickej sfére (Heath – Schneider, 2021). Autori Ager a Strang (2008: 170) považujú za hlavné ukazovatele integrácie oblasť zamestnania, ubytovania, vzdelania a zdravia.⁸

8 Existujú rôzne interpretácie pojmov akulturácia a adaptácia. Milton Gordon, na rozdiel od Johna Berryho, asimiláciu rozdeľuje do siedmich štádií a za prvý z nich považuje akulturáciu (Milton, 1964). Predstavitelia Chicagskej sociologickej školy Robert Park a Ernest Burgess považujú asimiláciu za nevyhnutnú fázu začlenenia do domáceho obyvateľstva, ku ktorej dochádza vždy. To je základ tzv. lineárnej alebo klasickej teórie asimilácie (Hirsch, 1943).

Štúdia Lukinej (2012: 8) preukázala, že rôzne akulturačné stratégie môžu fungovať vo vzťahu k rôznym objektom a v rôznych sférach životných aktivít aj súčasne. Napríklad migrant môže prejavovať separačné orientácie v súvislosti s manželstvom, asimilačné tendencie v súvislosti s oblečením a integračné v súvislosti s preferenciami potravín alebo rôznymi sviatkami. Tiež sa prikláňam k názoru, že najpravdepodobnejšia je práve kombinácia viacerých modelov.

Dlhodobý pobyt v novej krajine núti migranta k väčším či menším vnútorným a vonkajším zmenám. Každý má svoju vlastnú mieru adaptability a buduje si už spomínanú rovnováhu medzi novou a starou kultúrou. Pre niektorých je to jednoduchšie, čo urýchľuje proces osvojovania si kultúrnych prvkov hostiteľskej krajiny. Iní ťažšie prijímajú zmeny alebo sa dokonca prispôbujú novej kultúre bez toho, aby nejako spochybňovali alebo menili svoju pôvodnú identitu (Lukina, 2012: 8). Margaret Meadová (1988: 219) opísala takúto situáciu nasledovne: „*Kultúra v detstve môže byť naučená tak úplne a bezpodmienečne a kontakt s príslušníkmi iných kultúr môže byť taký povrchný, nepriateľský alebo zahŕňať také kontrasty, že pocit vlastnej kultúrnej individuality sa môže brániť takmer akejkolvek zmene. Jednotlivci preto môžu dlhé roky žiť medzi členmi iných kultúr, pracovať... s nimi, niekedy sa s nimi dokonca oženit a vychovávať deti bez toho, aby spochybňovali svoju kultúrnu identitu alebo sa ju snažili zmeniť. Ich okolie im to zasa neponúka. Alebo si celé skupiny môžu vytvoriť zvyk obmedzenej migrácie, ako je to v Grécku alebo Číne. Všetci muži, ktorí dosiahli určitý vek, môžu odísť na more, ísť pracovať do baní, vinogradov alebo závodov v inej krajine, pričom svoje ženy a deti nechajú doma. Po niekoľkých generáciách sa vytvoria nové životné návyky v neprítomnosti otcov, ale kultúra, hoci v pozmenenej podobe, sa stále prenáša v plnom rozsahu.*“

Akulturačný stres. Z hľadiska dôvodov výberu cieľovej krajiny migrácie a ťažkostí, s ktorými sa v nej migranti stretávajú, rozlišujú výskumníci a psychológovia u migrantov dve zásadne odlišné skupiny. Tých, ktorí prichádzajú dobrovoľne za rôznymi cieľmi, a tých, ktorí nutne a spontánne utekajú zo svojich domovov. Prví veľmi často spájajú novú krajinu s domovinou alebo miestom, kde si kompenzujú sociálne, ekonomické alebo dokonca psychologické potreby, ktoré neboli uspokojené v rodnej krajine. Vopred vedia, že ich čakajú ťažkosti, a začnú sa na ne dopredu pripravovať. Naopak, druhá skupina, ktorá má strach o život, prekonáva neporovnateľne menšie obavy zo samotnej migrácie, a to niekedy bez toho, aby sa nad tým vôbec stihla zamyslieť. Psychický stav každého jednotlivca je individuálny. Treba však poznamenať, že ťažkosti a stres z migrácie, na ktoré sa dobrovoľní migranti väčšinou vopred pripravujú, potom dobiehajú aj nútených migrantov, a niekedy s väčšou silou, pretože o takejto radikálnej zmene života možno ani neuvažovali (Nurgaleev – Yudin, 2016).

Z tohto dôvodu je potrebné sa v rámci teoretickej časti štúdie venovať aj konceptu „akulturačného stresu“, opisujúcemu pocity, ktoré migranti prežívajú po strete s novou kultúrou v procese akulturácie. Pojem „akulturačný stres“ zaviedol už spomínaný kanadský psychológ John Berry ako alternatívu k známemu a výraznejšiemu stavu „kultúrnemu šoku“ (Berry, 2006: 287–288). Za prejavy akulturačného stresu označujú odborníci a praktickí psychológovia väčšinou sociálnu dezintegráciu a osobnostnú krízu. Sprevádza ho úzkosť, strata pocitu istoty a stability a neistota (Lukina, 2012: 8).

Predpokladáme, že tento pojem je pri opise stavu človeka, ktorý prekonáva ťažkosti migrácie, adaptácie a integrácie, trochu širší a komplexnejší, než pojem „kultúrny šok“, ktorý zaviedol kanadský antropológ Kalervo Oberg (Lukina, 2012: 8). Miera kultúrneho šoku je priamo úmerná „kultúrnej vzdialenosti“ medzi hostiteľskou krajinou a vysielajúcou krajinou (Ovchinnikov – Sultanova, 2016). Preto sa domnievame, že tento fenomén je vo svojich prejavoch výraznejší, zatiaľ čo akulturačný stres sa javí skôr ako dlhodobý sprievodný stresový psychologický stav jednotlivca v dôsledku všetkého, čo pri migrácii prežíva.

Dá sa povedať, že akulturačný stres je celkom prirodzenou etapou v živote migranta. Existujú však prípady, keď sa v dôsledku neho a spolu s ďalšími faktormi môžu objaviť ďalšie, hlbšie psychické a duševné problémy. Môže ísť o posttraumatickú stresovú poruchu, príznaky depresie atď. (Ovchinnikov – Sultanova, 2016) Výskumníci identifikovali faktory zraniteľnosti, ktoré u migrantov častejšie spôsobujú takéto symptómy: vek (puberta, resp. dospievanie má väčší vplyv na vznik duševných porúch); odlúčenie od „drahých“ miest, predmetov, odlúčenie od blízkych; strata známych rolí a ich identifikácie; stres alebo trauma pred migráciou, ktoré závisia od politickej a sociálnej situácie v krajine odchodu; určité (pre migranta subjektívne dôležité) aspekty migračného procesu; nedostatok podpory zo strany predstaviteľov vlastnej kultúry v krajine príchodu (Ovchinnikov – Sultanova, 2016).

Osobitnú situáciu v tomto smere majú odídenci. Najnovšie spoločné výskumy litovských a ukrajinských autorov (Krasilova a kol., 2023: 12) na túto tému uvádzajú niekoľko kľúčových faktorov, ktoré sú v súvislosti s psychologickými a inými ťažkosťami adaptácie charakteristické práve pre ukrajinských odídcov. Medzi nimi sú nasledujúce:

- prehnané očakávania, paternalizmus a často neopodstatnené požiadavky založené na predpoklade, že „si to zaslúžime“;
- nedostatok znalostí o zvykoch, sociálnych normách a základných spoločenských hodnotách obyvateľov hostiteľských krajín, ktoré poskytujú útočisko;
- nedostatok povedomia o skúsenostiach ukrajinskej diaspóry, neschopnosť zapojiť sa do produktívnych interakcií v dôsledku fragmentácie a nedostatku dôvodov na nadviazanie kontaktu;
- absencia skupinovej dynamiky schopnej zabezpečiť rekonštrukciu a korekciu vonkajších skúseností a vnútorného potenciálu jednotlivcov;

- sklon k anómii, vysvetľovaný pocitmi osamelosti a frustrácie (Krasilova a kol., 2023: 12).

Spolu s faktormi „zraniteľnosti“ existujú pri štúdiu migrantov aj tzv. ochranné faktory: sociálna podpora, sociálna integrácia, zachovanie kultúrnej identity a tradičných kultúrnych zvyklostí (rituály, jazyk, náboženské zvyklosti, tradičné činnosti) (Ovchinnikov – Sultanova, 2016). V odbornej literatúre existuje názor, že viera je základom zmysluplnej a cieľavedomej činnosti človeka. Jej úloha ako existenciálneho zdroja je tiež nepochybná, pretože v kritických, krízových a stresových situáciách zostáva viera človeka jedinou oporou, ktorá je schopná uchrániť osobnosť pred vnútorným morálnym a duchovným zrútením (Riazantseva, 2011). Naša štúdia je hlbšie zameraná práve tento ochranný faktor – náboženský život človeka, vrátane jeho vnútornej (osobné náboženské princípy a viera), ale aj vonkajšej (praktickej) stránky, ako pomocného faktora prekonávania akulturačného stresu.

Metodika. Pri výskume viery a náboženstva v živote ukrajinských obyvateľov na Slovensku sme sa opierali hlavne o údaje získané prostredníctvom pološtrukturovaných rozhovorov. Časť informácií sme získali aj na základe pozorovania života farníkov, najmä prostredníctvom pravidelnej účasti na bohoslužbách v miestnom kostole. Techniku rozhovorov sme realizovali so šiestimi respondentmi z pravoslávneho chrámu Sedmopočetníkov slovenských v Nitre. Rozhovory sa uskutočnili v období od júna do septembra 2025. Farníci pochádzajú z rôznych častí Ukrajiny: z Dnipropetrovskej, Vinnytskej, Poltavskej, Sumskej alebo Charkivskej oblasti. Vyberali sme ich zámerne tak, aby prináležali do oboch skupín – dobrovoľní migranti a odídenci. Dvaja z respondentov sú odídenci, traja prišli pred vypuknutím vojnového konfliktu za účelom štúdia alebo práce. Jeden z respondentov je muž a štyri respondentky sú ženy. Skupinu dopĺňa farár miestneho kostola.

Pološtrukturovaný hĺbkový rozhovor s farníkmi obsahoval 25 otázok a bol rozdelený do piatich tematických okruhov: základné informácie o mieste narodenia, dôvody a okolnosti príchodu na Slovensko; náboženský život na Ukrajine; náboženský život po príchode na Slovensko; praktizovanie viery v rodine; vzťahy s ostatnými veriacimi z farnosti. Každý rozhovor trval v priemere jednu hodinu.

Téma vierovyznania je pomerne intímna. Nie každý chce zdieľať svoje osobné duchovné zážitky. Okrem toho cudzincov a osobitne odídcov vnímame ako zraniteľnú skupinu. Preto bola osobitná pozornosť venovaná dodržiavaniu etických noriem výskumu. Respondenti boli vybraní spomedzi pravidelných návštevníkov farnosti. Pre väčšie pohodlie prebiehali všetky rozhovory v rodnom jazyku respondentov – ukrajinčine. Respondenti boli vopred informovaní o účele rozhovoru aj spôsobe spracovania a publikovania zistení. Podpisom tzv. informovaného súhlasu nám udelili súhlas s použitím

osobných údajov. Vyjadрили súhlas aj s použitím svojich skutočných mien. Napriek tomu v texte ich pravé mená neuvádzame. Aby nemohli byť identifikovaní, anonymizujeme aj ďalšie údaje (napríklad názvy miest, univerzít alebo inštitúcií), ktoré počas rozhovorov spomenuli.

Rozhovor s farárom pravoslávneho chrámu Sedmopočetníkov slovanských v Nitre Lukášom Nováčkom sme uskutočnili v septembri 2025. Zhovárali sme sa s ním o histórii a zložení farnosti a živote farskej komunity. Položili sme mu 20 otázok na témy: základné informácie o farnosti; dynamika zmien počtu farníkov do roku 2022 a neskôr; obrady vykonané vo farnosti; účasť na sviatosťach a zmeny v osobnej viere farníkov; špecifiká práce s ukrajinskými farníkmi.

V tejto súvislosti je potrebné poznamenať, že predkladaný výskum je prípadovou štúdiou a sondou do života konkrétnych osôb a jednej náboženskej komunity. V našej práci sme sa opierali o naratívy respondentov, ktoré sa viažu na ich život v rodnej krajine, príchod a život na Slovensku, s osobitným zreteľom na ich religiozitu. Nenárokuje si preto na ich zovšeobecňovanie. Individuálne akulturačné stratégie respondentov nám pomôžu pochopiť význam náboženstva pri začleňovaní do hostiteľskej spoločnosti, identifikovať konkrétne oblasti, v ktorých im praktizovanie náboženstva pomáha najviac, naznačiť osobitosti aj spoločné modely správania sa.

Výskumné zistenia. Religiozita ukrajinského obyvateľstva. Mnohé aspekty života ukrajinského obyvateľstva na Slovensku sú podmienené náboženskou príslušnosťou.

Ukrajinci sú výrazne nábožensky založení. Väčšinu veriacich na Ukrajine tradične tvoria pravoslávni kresťania (Kazmyrchuk, 2024: 35). Podľa údajov sociologického prieskumu z roku 2024 (Náboženská identifikácia Ukrajincov, KMÚS, 2024) sa 70 % obyvateľstva Ukrajiny považuje za pravoslávnych kresťanov. Ďalších 7 % obyvateľov sa hlási k Ukrajinskej gréckokatolíckej cirkvi, 3 % k iným náboženským vyznaniam. Je však potrebné poznamenať, že uvádzať štatistické údaje za roky 2024 – 2025 sa javí ako komplikovaná úloha, najmä v súvislosti s právnou neistotou a porušovaním práv predstaviteľov a veriacich Ukrajinskej pravoslávnej cirkvi – UPC (Ukraine: UN experts warn, UN Human Rights, 2025).

UPC je jediná legitímna a uznaná ostatnými pravoslávnymi cirkvami na svete. Do roku 1990 bola exarchátom (zahraničným útvarom Ruskej pravoslávnej cirkvi – RPC), ale rozhodnutím Rady biskupov RPC získala autonómiu. Po vypuknutí vojnového konfliktu vo februári 2022 sa konal snem UPC (27. mája 2022), ktorý uznal „úplnú samostatnosť a nezávislosť UPC“ (Міфи про УПЦ, Благовіст, 2023).

Okrem kanonickej pravoslávnej cirkvi existujú na Ukrajine aj paralelné náboženské štruktúry, ktoré však nie sú uznané svetovým spoločenstvom pravoslávnych cirkví. Ide o takzvanú Ukrajinskú pravoslávnu cirkev Kyjevského patriarchátu (UPC KP) a Pravoslávnu cirkev Ukrajiny (PCU). UPC KP na čele so samozvaným patriarchom Filaretom vznikla v roku 1992. Vychádzala z tvrdenia, že prechod Kyjevskej metropolie pod jurisdikciu Moskovského

patriarchátu v roku 1686 je neplatný. Cirkev oficiálne zanikla v roku 2018, keď oznámila svoj vstup do PCU, ktorá vznikla v tom istom roku. V roku 2019 Filaret uznal toto rozhodnutie za neaktuálne. Ministerstvo kultúry Ukrajiny však vyhlásilo, že cirkev právne ukončila svoju činnosť (Bochkov, 2023). PCU stále neuznáva prakticky žiadna autokefálna pravoslávna cirkev na svete. Organizácia využíva ukrajinský jazyk počas bohoslužieb a odvoláva sa na množstvo politických naratívov. Táto štruktúra je dnes v centre už spomínaných pogromov v ukrajinských chrámoch UPC a násilia voči jej duchovným.

Pri začleňovaní tohto obyvateľstva do života majoritnej spoločnosti zohráva dôležitú úlohu nielen geografická, ale aj kultúrna blízkosť Ukrajiny k Slovensku. Obe krajiny sú obývané slovanskými národmi, jazyky patria do slovanskej jazykovej skupiny, obe krajiny sú majoritne kresťanské. Podľa Mariie Kazmyrchuk (2024: 50–51) spoločný náboženský rámec uľahčuje niektoré aspekty sociálnej integrácie Ukrajincov na Slovensku.

Podľa sčítania ľudu v roku 2021 sa 56 % obyvateľstva Slovenska považuje za rímskokatolíkov (Sčítanie obyvateľov, domov a bytov, 2021). K pravoslávnym kresťanom sa hlási 50 677 (0,9 %) občanov (Sčítanie obyvateľov, domov a bytov, 2021). Na území krajiny sa nachádza 154 pravoslávnych chrámov, pričom ich počet stúpa zo západu na východ Slovenska v závislosti od rastúceho počtu veriacich pravoslávnej cirkvi. Najviac chrámov je v Prešovskom kraji – 113. Najmenej v Žilinskom a Trenčianskom kraji – po jednom. V Nitrianskom kraji sú dva chrámy (Kostoly Slovenska. Máme 154 pravoslávnych chrámov, 2023). Nachádza sa tu približne 520 gréckokatolíckych kostolov, pričom väčšina z nich je situovaná na východe krajiny (Kostoly Slovenska. Z 520 gréckokatolíckych chrámov, 2023).

Slovenské a české pravoslávie nebolo vždy samostatné. Po druhej svetovej vojne veriaci v Československu požiadali RPC, aby ich vzala pod svoju jurisdikciu. V roku 1951 jej však na žiadosť Posvätej synody vtedajší moskovský patriarcha Alexij udelil autokefáliu. Konštantínopolský patriarchát ju uznal až v roku 1998 vydaním potvrdzujúceho dokumentu – Patriaršieho Tomosu (História Pravoslávnej cirkvi na Slovensku, 2025). Cirkev má štyri eparchie (diecézy): Prešovskú, Michalovsko-košickú, Pražskú a Olomoucko-brněnsku. Celkovo sa pravoslávna cirkev v Českej republike a na Slovensku riadi Ústavou a Vykonávacími predpismi, ktoré boli prijaté 16. októbra 1999 po zasadnutí miestneho snemu (Preambula k ústave, 2025).

Religiozita respondentov v krajine pôvodu. Rozhovory s našimi respondentmi svedčia o tom, že k viere dospeli ešte na Ukrajine a boli aktívnymi účastníkmi náboženského života aj pred príchodom na Slovensko. Vzhľadom na obdobie komunizmu niektorí hovoria, že nevedeli s istotou, či boli pokrstení v útlom veku. V tomto prípade existuje osobitný obrad krstu dospelého človeka. Odídenkyňa, ktorej otec bol v tom čase členom komunistckej strany, v tejto súvislosti povedala, že sa dala pokrstiť pred svadbou, vo veku 20 rokov, pretože nevedela, či bola pokrstená ako dieťa. Prezradila, že v mladosti

„chodila do kostola len na sviatky“. Avšak vedome začala chodiť do chrámu ako 40-ročná, keď zomrel jej manžel. „Rozprávala som sa s priateľkou a ona mi navrhla, aby som s ňou išla do starého ženského kláštora. Súhlasila som. V tomto kláštore sa aj začal môj vedomý duchovný život.“ Spomína na to s obzvlášť vrúcnyimi pocitmi: „Veľmi som milovala nočné bohoslužby v kláštore... Po práci som sa tam začala ponáhľať.“ Respondentka povedala, že veriaci ich kostola zaviedli tradíciu čítania Svätého písma po poradí, teda nepretržite.

Podobný príbeh rozprávala aj druhá odídenkyňa, ktorá bola pokrstená už ako dieťa. Do kostola chodila hlavne počas sviatkov. Po skončení školy sa vydala a presťahovala. Jej manžel zomrel skoro a to bolo pre ňu veľkou ranou. „Kostol neďaleko od domu mi vtedy veľmi pomohol prežiť túto stratu. Proste som tam často chodila a plakala. Spočiatku som si myslela, že ma nebudú chápať, pretože som silno plakala. Podlahy tohto kostola boli zmáčané mojimi slzami. Hanbila som sa s niekým rozprávať. A raz ku mne prišla kostolníčka, objala ma a spýtala sa, čo sa mi stalo. Správala sa ku mne veľmi ľudsky a navrhla mi, aby som chodila častejšie a pomáhala starať sa o kostol. Začala som chodiť sadiť kvety, pripravovať jedlo pre veriacich, predávať sviečky. Až do začiatku vojny (poznámka autora: približne 20 rokov) som tak pokračovala v pomoci v chráme.“ Na Ukrajine praktizovala vieru aj mimo chrámu, doma sa modlila a čítala Sväté písmo.

Ďalší respondent – študent bol pokrstený od detstva, ale k vedomej viere prišiel až v období dospievania: „Pravoslávie mi vštepovali mama a babka od detstva, ale na jednoduchej úrovni. V dospievaní som pocítil akoby volanie zvonku, od Boha, a veľmi som chcel ísť do chrámu. Nikto ma nepozval, ale sám som chcel. Najprv to bolo ťažké, lebo bolo veľa pre mňa nezrozumiteľných vecí, bohoslužby boli dlhé. Ale prešiel som veľmi dobrú cestu k zbožnosti.“ Onedlho začal pomáhať vo svojom chráme: „Aktívne som sa podieľal na živote svojej farnosti. Bola to katedrála, kde som dva roky (poznámka autora: pred príchodom na Slovensko) slúžil ako oltárnik u metropolitu.“ Aj mimo chrámu praktizoval svoju vieru modlitbou a čítaním Svätého Písma.

Obe pracovné migrantky začali chodiť do kostola ešte na Ukrajine. Jedna z nich sa vyjadrila: „Navštevovala som chrám od troch rokov s mamou a babičkou. Čítala som Sväté Písmo. Ešte som veľa vecí nechápala, ale to sa stalo základom mojej viery.“ Ďalšia nás informovala, že v ukrajinskej farnosti bola dirigentkou cirkevného zboru.

Ako môžeme z rozhovorov vidieť, že respondenti vedome prešli k viere až v dospelom veku a to aj napriek tomu, že boli pokrstení v detstve. Traja z nich poukázali na súvislosť medzi rozhodnutím začať pravidelne chodiť do chrámu s kritickými životnými okolnosťami a zlomovými momentmi, ako aj na to, že im viera pomohla prekonať tieto ťažkosti. Výpovede farníkov na túto tému tak potvrdzujú vyššie uvedenú tézu (Riazantseva, 2011), že v kritických a krízových situáciách sa viera stáva oporou pre človeka.

Príchod na Slovensko a do Nitry. Niektorí účastníci rozhovorov poukázali

na to, že príchod na Slovensko a obdobie bezprostredne po ňom boli pre nich náročné. „Do Slovenska som prišla s ťažkosťami a problémami.“ – spomína respondentka, ktorá na Slovensko prišla za prácou v roku 2021. Prácu si našla v automobilovom priemysle v Nitre. Osvetlila nám, že krátko pred príchodom na Slovensko sa na určitý čas vzdialila od aktívneho praktizovania viery: „Keď som v 15 rokoch odišla študovať do mesta, každodenné povinnosti sa stali dôležitejšími ako návšteva chrámu. Postupne som prestala chodiť do chrámu úplne.“ Po období krízy duchovného života sa opäť obrátila k viere. Sťahovanie na Slovensko a život v novej krajine boli pre ňu náročným životným obdobím. Oporu preto znovu začala nachádzať v chráme: „Hneď som začala hľadať pravoslávny chrám. Božiu podporu som potrebovala viac ako kedykoľvek predtým.“

Druhá z respondentiek, ktorá po príchode na Slovensko v roku 2020 najskôr nastúpila na univerzitné štúdium sa vyjadrila, že „odišla bez toho, aby sa plánovala vrátiť“, pretože na Ukrajine sa stretla s nepochopením v profesionálnej sfére: „Stále som sa zdokonaľovala ako učiteľka, chodila som na kurzy humannej pedagogiky. Stále som hovorila, že dnešné deti potrebujú zásadne nový prístup. Ale môj prístup nebol v škole akceptovaný.“ Pre ňu bolo obdobie po príchode ťažké aj z finančného hľadiska. Hovorí však, že nikdy nestrácala vieru, čo jej veľmi pomohlo: „Len vďaka Bohu som prežila to strašne ťažké prvé obdobie. Stále som si opakovala, že On sa o mňa postará.“ V meste hneď našla pravoslávny kostol a začala sa aktívne zapájať do života farnosti, kde jej kňaz a farníci ochotne pomohli, keď sa dozvedeli o jej problémoch: „Onedlho mi kňaz z toho chrámu spolu s farníkmi, keď videli moje ťažkosti a hanblivosť poprosiť, sami ponúkli pomoc, čo ma vtedy doslova zachránilo.“ „Náš kňaz (poznámka autora: z predchádzajúceho mesta) sa postaral o to, aby ma zveril priamo otcovi Lukášovi (poznámka autora: Nováčkovi), ktorý ochotne prijal moje želanie pomáhať v kostole.“

Ďalší respondent prišiel na Slovensko vo veku 16 rokov ako uchádzač o vysokoškolské štúdium. Najskôr býval v inom meste, neskôr sa s matkou presťahoval do Nitry. Jedna z respondentiek – odídenkyňa uviedla, že do Nitry prišla, pretože tu už mala príbuzného, ktorý odišiel na Slovensko predtým študovať. Okrem toho jej dcéra už dlhší čas žila v Česku. Opustila Ukrajinu desiaty deň po vypuknutí bojov. Prešla veľmi silným obdobím stresu. Ako sama priznala, „celý rok o tom nemohla hovoriť bez slz“. Od pracovníkov organizácie Blue Dot Comin, ktorí jej poskytli psychologickú pomoc, sa dozvedela o existencii pravoslávnej farnosti v Nitre. Začala tam chodiť najskôr sporadicky a potom pravidelne. Pri spomienke na náročnú cestu na Slovensko povedala, ako naskočili s dcérou do vozňa evakuačného vlaku. Približne 20 hodín cestovali v stojaci bez vody a jedla do iného mesta, aby najprv prekročili hranicu do Poľska. „Ludia hádzali na nástupište kočíky a s deťmi v náručí naskakovali do preplneného vagóna. Keby nebolo pomoci Bohorodičky, neviem, čo by sa mi vtedy stalo!“

Syn ďalšej respondentky – takisto odídenkyne, odišiel na Slovensko ešte

pred začiatkom vojenského konfliktu. Najskôr za ním poslala mladšiu dcéru a potom, keď si na Slovensku našla prácu, odišla sem aj ona sama. Povedala, že najskôr sa ocitla v malom maďarskom mestečku na hranici so Slovenskom, kde nebol pravoslávny kostol. Odtiaľ chodila za prácou na Slovensko. Následne sa presťahovala do Nitry.

Dva posledné opísané prípady respondentiek – odídencýň je možné považovať za príklad využívania sietí pri výbere cieľovej krajiny. Ženy odišli tam, kde už mali určité väzby. Viacerí z respondentov sa rozhodli pre Slovensko na základe geografickej a kultúrnej blízkosti. Ich rozhodovanie by sme preto mohli vysvetliť aj za pomoci tzv. gravitačnej migračnej teórie. V prípade respondentov, ktorí boli vojnou donútení svoju krajinu opustiť, zohráva dôležitú úlohu aj faktor tlaku. V momente ohrozenia a nebezpečenstva nemali čas na systematický a cieľavedomý výber cieľovej krajiny. Situáciu riešili výberom priestorovo blízkej krajiny, v ktorej mali vytvorené sociálne alebo rodinné kontakty.

Túto fázu migrácie vnímali tri respondentky ako zlomový a pomerne náročný moment z hľadiska jej samotnej realizácie aj psychického vypätia. Zvládnuť tieto situácie a získať vnútornú podporu im pomohlo vyhľadanie chrámu a neustále obracanie sa k viere. V tomto prípade môžeme poukázať aj na ďalší dôležitý aspekt: podporu a vzájomnú pomoc zo strany farníkov vo všeobecnosti (nielen v kontexte migrácie).

Chrást Svätých Sedmopočetníkov slovanských PCO v Nitre. V meste Nitra sa nachádza 37 kostolov a miest na bohoslužby predstaviteľov kresťanských komunit (Bohoslužby, 2025). Medzi ne patrí aj pravoslávny chrám Svätých Sedmopočetníkov slovanských. Kvôli jeho prebiehajúcej výstavbe sa bohoslužby v súčasnosti konajú v náhradnom bohoslužobnom priestore na adrese Mostná 13.

Farnosť Sedmopočetníkov slovanských bola založená 30. mája 2010 a patrí k autokefálnej (nezávislej) Pravoslávnej cirkvi v českých krajinách a na Slovensku (PCČZS). Bohoslužby v kostole sú organizované niekoľkokrát týždenne. Večerné bohoslužby sa konajú pondelok, streda, piatok a sobota o 17. hodine. Po niektorých bohoslužbách majú veriaci možnosť spovede. V nedeľu o 10. hodine sa koná svätá liturgia s prijímaním. Liturgie sú organizované aj počas sviatočných dní. Podľa slov miestneho farára sa počas prvých 12 rokov fungovania farnosti vystriedali 4 bohoslužobné priestory: „*Spočiatku tu bolo len päť alebo šesť farníkov. Potom sme nemohli platiť nájom, tak sme sa presťahovali do kaplnky na mestskom cintoríne, kde nás už bolo spolu asi 20 – 30 ľudí. Tam sme slúžili osem rokov. Potom sme sa presťahovali do týchto priestorov na Mostnej 13, kde sme aj teraz.*“ Časom sa podľa neho počet farníkov postupne zvyšoval. Všimol si to najmä po obrovskej príleve Ukrajincov v roku 2022. Túto dynamiku **popisuje** nasledovne: „*Najprv sa v roku 2022 objavil veľký prílev veriacich. Ak sa predtým na Veľkú noc (poznámka autora: keď zvyčajne prichádza najviac ľudí) v chráme schádzalo 50 – 60 farníkov,*

v roku 2022 ich bolo už 600! Potom nastal mierny pokles, pretože veľa ľudí zo Slovenska odišlo. Teraz však opäť pozorujem postupný nárast, pretože k nám začínajú prichádzať tí, ktorí o existencii farnosti nevedeli.“

Kňaz opisuje aj etnickú a demografickú skladbu svojich farníkov: „*Do chrámu chodí stále asi 200 ľudí, každú nedeľu. Väčšina z nich sú pracujúci a študujúci, takže ich počas týždňa nechodí veľa. Sú to ľudia v priemere 35 – 40 rokov. Viac žien, samozrejme. Väčšina chodí spolu s rodinami aj v niekoľkých generáciách.*“ Podľa neho dnes Ukrajinci tvoria základ farnosti: „*Najviac máme Ukrajincov, hlavne odídenecov. Ďalej sú tu Slováci, Srbi, jeden Gruzínec a dve farničky z Bieloruska.*“ V odpovedi na otázku týkajúcu sa konkrétne ukrajinských farníkov pán farár tiež poznamenal, že pri práci s nimi nemá žiadne ťažkosti.

Z našich pozorovaní je taktiež zjavné, že chrám je navštevovaný najmä ženami. V prípade odídenecov je to spôsobené aj legislatívnymi predpismi, ktoré neumožňujú väčšine mužského obyvateľstva opustiť Ukrajinu počas prebiehajúceho vojnového stavu. Aj z tohto dôvodu sa medzi pracovnými migrantmi a študentmi vyskytujú vo väčšej miere aj veriaci mužského pohlavia. Ženy v oboch skupinách aj napriek tomu prevládajú. Medzi pracovnými migrantmi a študentskými migrantmi, ktorí navštevujú farnosť, je zriedkavejší výskyt starších ľudí. Tento jav je typický skôr pre odídenecov. Táto tendencia sa dá vysvetliť tým, že starší ľudia sa zvyčajne ťažšie rozhodujú pre dobrovoľné presťahovanie. Preto je pre nich nútená migrácia typickejšia ako dobrovoľná.

Praktizovanie viery na Slovensku – návšteva chrámu. V nasledovnej časti sa pokúsime opísať vplyv migračnej skúsenosti na religiozitu respondentov. Jeden z opýtaných pôsobil pred príchodom na Slovensko ako oltárnik. V tejto práci pokračoval aj v nitrianskom chráme. Aj po presťahovaní do iného mesta stále aspoň občasne prichádza aj na bohoslužby do Nitry. Vyjadril sa, že „*podstata* (jeho) náboženského života sa nezmenila“ po presťahovaní sa do nového prostredia. „*Zmenilo sa vnímanie cirkvi.*“ Túto myšlienku vyjadril v súvislosti s tým, že na Slovensku je veľa pravoslávnych farností, kde sú kostoly veľmi malé alebo sa nachádzajú v prispôbenedných priestoroch. To ho podnietilo zamyslieť sa nad podstatou duchovného života: „*Pochopil som a upokojil sa, že aj na Ukrajine som chodil ku Kristovi do chrámu (a nie kvôli výzdobe a iným prvkom).*“

Respondentke, ktorá prišla do Slovenska pracovať, pomohlo prekonať počiatočné adaptačné ťažkosti to, že začala venovať väčšiu pozornosť duchovnému životu. Našla pravoslávny chrám v Nitre a začala ho navštevovať: „*Z každej nedeľnej bohoslužby som odchádzala šťastná. Cítila som, ako sa moje problémy riešia, presne som vedela, že ma Boh podporuje. Postupom času sa návštevy chrámu stali pre mňa potrebou a túžbou byť s Bohom.*“ Po čase jej otec Lukáš dal požehnanie spievať v kostolnom zbore. Dnes o nitrianskej farnosti hovorí: „*Pravoslávny chrám (poznámka autora: v Nitre) bol akoby niečo známe a rodné z môjho detstva.*“ Navyše tvrdí, že medzi veriacimi tohto chrámu sa cíti už „*nie ako doma na Ukrajine, ale ako v takom „dome“, ktorý si*

vedome vytvorila a v ktorom sa sformovala ako osobnosť.“ Ďalšia oslovená sa vyjadrila v podobnom duchu: „*Ak by (poznámka autora: mne) teraz kamaráti z ukrajinskej farnosti navrhli, aby som sa k nim presťahovala niekam do zahraničia, musela by som veľmi dlho premýšľať, pretože tu (poznámka autora: v nitrianskej farnosti) sa už cítim ako doma.*“

Domnievame sa, že na pociťte respondentov, ktorí sa v nitrianskom chráme cítia „ako doma“, má veľký podiel hlavne podobnosť vonkajšej liturgickej stránky (ikony, pravoslávny liturgický poriadok, cirkevnoslovanský jazyk) a prostredie rovnako zmýšľajúcich ľudí a krajanov. Aspekt cirkevných tradícií je taktiež veľmi dôležitý. Ich podobnosť prináša respondentom aspoň čiastočne pocit domova.

V mnohých náboženských prvkoch ukrajinského a slovenského pravoslavia nachádzame však nielen spoločné črty, ale aj niektoré rozdiely. Bohoslužby sa v kostoloch PCČZS konajú v cirkevnoslovanskom jazyku. Rovnako, ako aj v niektorých iných autokefálnych pravoslávnych cirkvách, aj v slovenskej cirkvi sa používa juliánsky kalendár, ktorý zaostáva za gregoriánskym o 13 dní. Vedenie cirkevného kalendára vrátane uctievania určitých svätých v konkrétne dni, ako aj výpočtu čítania úryvkov zo Svätého písma sa v niektorých aspektoch líši od toho, ktoré sa vyvinulo napríklad na Ukrajine. Okrem toho sa môžu líšiť aj dĺžka trvania a štruktúra niektorých bohoslužieb, hoci základ zostáva rovnaký. Rozdiely existujú aj v niektorých tradíciách oslavy cirkevných sviatkov. Napriek tomu sú kanonická UPC i Pravoslávna cirkev v českých krajinách a na Slovensku stále v eucharistickej jednote. To znamená, že veriaci UPC môžu bez prekážok pristupovať k svätému prijímaniu v kostoloch PCČZS a naopak.⁹

Otec Lukáš sa vyjadril, že Ukrajinci prinášajú do miestnej farnosti aj svoje vlastné tradície. Ako príklad uvádzame jednu z opýtaných odídenkyň, ktorá navrhla zaviesť tradíciu „zapivky“ (pitia špeciálneho nápoja po prijímaní), ako je to zvykom na Ukrajine. Recept na nápoj priniesla z púte do Soloveckého kláštora (poznámka autora: Rusko) pred viacerými rokmi.

Miestny kňaz spolu so svojou manželkou – matkou Zuzanou – sa migrantom snaží uľahčiť život v hostiteľskej krajine, a to najmä vyžívaním a kombináciou prvkov oboch krajín. „*Moja úloha je okrem iného pomáhať všetkým prichádzajúcim farníkom zjednodušiť proces integrácie v rôznych smeroch.*“ Z tohto dôvodu v chráme veľmi často zaznievajú aj slovenské pravoslávne spevy, modlitby a životopisy slovenských a českých svätých. Tieto snahy jedna z respondentiek zhodnotila nasledovne: „*Zaujímajú ma ich (poznámka autora: slovenské) tradície, spevy, dokonca som tu chodila na ľudové tance.*“ Vyjadrila sa, že kázne kňazov jej pomohli naučiť sa jazyk, pretože sa vždy snažili hovoriť pomaly a zrozumiteľne. Respondenti konštatovali, že vzhľadom na podobnosť jazykov a takmer identické bohoslužobné predpisy nemali problémy s porozumením v nitrianskej farnosti. Využívanie a syntéza ukrajinských a slovenských

⁹ Toto pravidlo sa však nevzťahuje na farníkov nekanonickej organizácie (PCU).

kultúrnych prvkov v liturgii sa stáva akýmsi akceleračným procesom. Miestny kostol sa tak podľa nášho názoru mení na interkultúrny priestor, ktorý prepája ľudí so spoločnou ideou a vierou.

Výrazne k tomu prispieva aj snaha o vytváranie komunity – farského spoločenstva. Podľa slov farára Nováčka chodia farníci do kostola prevažne s celými rodinami: od starších generácií až po novorodencov. V chráme je možné pozorovať snahu rodičov vstúpiť deťom od útleho veku kresťanské hodnoty. Niektorí z nich zapájajú svoje malé deti do cirkevných aktivít a obradov. Traja z našich respondentov majú deti a už aj vnúčatá. K tejto otázke sa vyjadrili jednoznačne: vieru vstúpajú hlavne osobným príkladom, snažia sa však netlačiť na mladú generáciu, pretože by to mohlo uškodiť.

Z výskumov Ovchinnikova a Sultanovej (2016) je zrejmé, že ľudia ľahšie prežívajú nepriaznivé okolnosti a ťažké obdobia, ak sú súčasťou komunity, kde môžu požiadať o radu. Medzi takéto ťažkosti možno oprávnene zaradiť náročné obdobie akulturácie a s ňou spojené psychické zaťaženie. Toto tvrdenie podopierajú aj zistenia z nášho výskumu. V pravoslávnom chráme v Nitre vznikla komunita, kde ľudia môžu nadväzovať sociálne kontakty, pomáhať si a navzájom si byť oporou. Ako hovorí kňaz: „*Farníci si často zdieľajú o svojich životných ťažkostiach, prichádzajú za radou. Nakoniec chodia do kostola v nádeji, že tu dostanú aj praktické rady: ako sa dostať na cudzineckú políciu, napríklad, a tak ďalej.*“ Ukrajinci, ktorí sú na Slovensku už dlhšie, sa môžu v kostole podeliť o svoje skúsenosti. „*Pamätám si, aké to bolo pre mňa ťažké hneď po príchode (poznámka autora: na Slovensko). Nechcem, aby to zažili aj ostatní. Preto sa vždy snažím pomáhať, ako viem.*“

Respondenti poukazujú na dobré vzťahy v rámci komunity ako celku a udržiavajú vzájomné kontakty aj mimo cirkevného života. Niektorí si v kostole našli priateľov. Mnohí z nich sa zúčastňujú stretnutí a slávnostných hostín na počesť náboženských sviatkov, ktoré farnosť organizuje. Okrem toho, odídenici lákajú do chrámu aj ďalších ukrajinských migrantov. „*Niektoré ukrajinské ženy, ktoré prišli na Slovensko pred rokom 2022, začali chodiť do chrámu s prílevom odídenčov, pretože si tu našli mnoho kamarátok.*“ – uviedol farár Nováček.

Vychádzajúc z týchto zistení sa domnievame, že kontakty, ktoré migranti nadväzujú v chráme, katalyzujú aj ich integráciu v sociálno-ekonomickej a administratívnej sfére. Ľudia si vymieňajú skúsenosti s hľadaním práce, bývaním, možnosťami vzdelávania, vybavovaním dokladov atď.

V tunajšej komunite našli mnohí svoje miesto aj ako vykonávatelia povinností a pomocníci. Rovnako je to aj v prípade našich respondentov, ktorí sa aktívne zapájajú do života farnosti. Niektorí pomáhajú miestnemu farárovi pri oltári, iní pripravujú tradičný nápoj po svätom prijímaní, ďalší vedú cirkevný obchod a spievajú v cirkevnom zbore. Každý poskytuje túto pomoc podľa svojich možností a na dobrovoľnej báze. Angažovanosť je podľa nás významným faktorom v procese prekonávania psychického diskomfortu a ťažkostí spôsobených migráciou. Farníkom dáva prítomnosť

a aktivity v komunite pocit príslušnosti k obci, pocit uspokojenia z plnenia povinností a pocit uplatnenia. Nemusia sa tak príliš koncentrovať na znepokojujúce udalosti vo svojom živote. „Som súčasťou farnosti. Už sme spolu toľko prežili!“ – hovorí účastníčka rozhovoru.

Z rozhovorov aj pozorovaní vyplýva, že v chráme a v rodinnom prostredí používajú ukrajinskí respondenti kombináciu viacerých jazykov. S ostatnými Ukrajincami, s ktorými sa stretávajú v chráme, najčastejšie komunikujú ukrajinsky alebo rusky, v závislosti od jazykových kompetencií aktérov a situácie. Ku komunikácii využívajú aj tzv. suržyk. Jeho základom je ukrajinská gramatika a výslovnosť, v lexike však prevažuje ruština. Prípadne naopak, základom je ruský jazyk a ukrajinská lexika. Pri osobných modlitbách v domácom prostredí využívajú niektorý z týchto jazykov, prípadne slová a formulácie z cirkevnoslovanského jazyka. S miestnym farárom a slovenskými farníkmi sa zhovárajú slovensky, využívajú aj slová cirkevnoslovenčiny. Čo sa týka príslušnosti ku konkrétnej vetve pravoslávia, štyria respondenti vyjadrili svoju príslušnosť a podporu Ukrajinskej pravoslávnej cirkvi. Jedna respondentka sa k tejto téme nevedela vyjadriť.

Praktizovanie viery v domácom prostredí. Účastníci rozhovorov praktizujú náboženský život aj v domácom prostredí. Pravidelne sa modlia a slávia náboženské sviatky podľa tradícií. Vo svojich príbytkoch majú umiestnené ikony, modlitebné knihy a Sväté Písmo. Jeden z respondentov – študent dodnes pokračuje vo svojom modlitebnom pravidle, ktoré vypracoval na Ukrajine: „*Pre mňa bolo vždy hlavnou zložkou (poznámka autora: domáceho praktizovania náboženstva) čítanie Evanjelia podľa praxe jedného z mníchov z Kyjevsko-Pečerského kláštora, ktorý sa krátko modlil za svojich blížnych po prečítaní niekoľkých kapitol. Trvá to do 20 minút, ale je to obrovský pokrok v duchovnej praxi. Pomáha to zotrvať od omše k omši.*“ Ďalšia z respondentiek – odídennyňa nosí malé ikonky vždy so sebou. Vyjadrila sa, že sa modlí každý deň, niekedy aj „*potichu cestou do práce*“. Ďalšia zúčastnená odídennyňa pokračuje v tradícii čítania Evanjelia striedavo s veriacimi svojho chrámu na Ukrajine. V súčasnosti spolu komunikujú v skupine na internete. Iná opýtaná komentovala domáce modlenie nasledovne. „*Neustále sa modlím. Na Boha myslím vždy.*“

Význam viery v procese adaptácie a akulturácie. Spôsob, akým respondenti prežívajú jednotlivé fázy adaptácie a akulturácie, prípadne definujú akulturačné problémy, podmieňuje aj samotný dôvod migrácie a okolnosti, ktoré ju sprevádzali. Respondenti, ktorí na Slovensko prišli kvôli práci alebo štúdiu, sa v súvislosti s integráciou zmiňujú predovšetkým o práci a sociálnej sfére. V rozprávaniach odídencom sú početnejšie najmä témy spojené s traumou. Na základe výskumu môžeme konštatovať, že obe skupiny respondentov sa s akulturačnými prekážkami vysporadúvajú aj pomocou viery, prejavujú rovnakú túžbu po chráme a vedení náboženského života. Spoločnou charakteristikou všetkých respondentov je jednoznačne ich hľadanie opory a stability v živote a v konkrétnych ťažkých situáciách. „*Nedokážem si ani predstaviť, ako by som to všetko (poznámka autora: etapy akulturácie) prežila, keby som nebola veriaci,*“ .

Zo spracovaného materiálu je možné vyvodiť, že akulturačný stres a problémy s adaptáciou pomáhajú respondentom prekonať aj religiozita a osobná viera. V tomto procese sú účinné viaceré oblasti, stratégie alebo nástroje:

- viera pôsobiaca ako vnútorná opora a pilier, ktoré poskytujú človeku v ťažkých životných situáciách;
- aktívne chrámové a domáce praktizovanie viery (modlitba, čítanie Svätého písma, púte atď.);
- aktívna účasť na živote farnosti a poskytovanie malej pomoci v kostole;
- prítomnosť komunity rovnako zmýšľajúcich ľudí a vzájomná pomoc v jej rámci;
- pocit „dôverného miesta“, „ako doma“;
- vytvorenie interkultúrneho priestoru, ktorý otvára dvere k vzájomnému porozumeniu a šíreniu kultúrnych prvkov predstaviteľov rôznych náboženských komunít v rámci denominácie.

Záver. Ukrajinská výskumníčka Mariia Kazmyrchuk (2024: 49 – 50) vo svojej štúdií o religiozite ukrajinských odídencom nazýva náboženstvo „*facilitátorom*“ a dokonca „*klúčovým ukazovateľom adaptačného potenciálu odídencom*“. Predpokladáme, že sa to týka aj ostatných ukrajinských migrantov, ktorí prišli pred vojnou. Na základe vykonaného výskumu sa môžeme domnievať, že toto tvrdenie je správne. Úloha viery a religiozity je skutočne významná. Z výpovedí respondentov vyplýva, že viera pomáha človeku, ako opora a faktor psychologickej odolnosti pri extrémnej psychickej záťaži. Modlitba a návšteva chrámu, interkultúrna syntéza, komunikácia s rovnako zmýšľajúcimi ľuďmi, vzájomná pomoc a rady, účasť na cirkevnom živote a plnenie určitých dobrovoľných povinností – to všetko sú katalyzátory prekonávania stresu v procese adaptácie a neskôr integrácie. Je to tak, nielen preto, že viera dáva človeku vnútornú silu a neustálu podporu, ale aj preto, že stretnutie rovnako orientovaných ľudí v rámci farnosti pomáha rýchlejšie nájsť odpovede na znepokojujúce otázky týkajúce sa života v novej krajine, pomáha nájsť si priateľov, partnerov a tak budovať nový život v novej krajine a spoločnosti, postupne sa stávajú jej plnoprávnym členom. Predpokladáme, že vzhľadom na uvedené argumenty bude viera a náboženskosť ukrajinského obyvateľstva na Slovensku rásť.

Literatúra a pramene:

- AGER, A. – STRANG, A.: *Understanding Integration: A Conceptual Framework*. In: *Journal of Refugee Studies*, Volume 21, Issue 2, 2008 [online] (cit. 25-09-2025)
Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/31174952_Understanding_Integration_A_Conceptual_Framework
- BAHNA, M. – FEDAKOVA, D. – KENTOŠ, M. – LASTICOVA, B.: *Люди з України у Словаччині: від прийняття до інтеграції*. 2025 [online] (cit. 28-10-2025) Dostupné

- na <https://www.sav.sk/uploads/monography/81/504/fulltext/10081056LJUDY%20Z%20UKRAJINY%20U%20SLOVA%C4%8C%C4%8CYNI%20-%20UA.pdf>
- BERRY, J.: *Handbook of Multicultural Perspectives on Stress and Coping*. 2006 [online] (cit. 25-09-2025) Dostupné na: https://link.springer.com/chapter/10.1007/0-387-26238-5_12
- BLINOVA, M.: *Международные миграционные процессы: аналитический обзор*. 2007 [online] (cit. 26-09-2025) Dostupné na: https://web.archive.org/web/20100525030426/http://journal.socio.msu.ru/pdf/soc_mag-3-4_2007.pdf#page=258
- BOCHKOV, P.: *Украинская православная церковь Киевского патриархата в 2018–2023 годы*. In: *Christian Schism Review*, 2023, vol. 1, no. 1 [online] (cit. 28-10-2025) Dostupné na: <https://drive.google.com/file/d/1hgTzIcptx0g8otHv3CrhoDqGRcPDjVsn/view Bohoslužby>. [online] (cit. 15-08-2025) Dostupné na: <https://www.nitra.eu/8675/bohosluzby>
- BARGEROVÁ, Z., DIVINSKÝ, B.: *Integrácia migrantov v Slovenskej republike. Výzvy a odporúčania pre tvorcov politik*. IOM, Bratislava, 2008
- Dočasné útočisko. Štatistický prehľad celkového počtu platných tolerovaných pobytov cudzincov na území SR s účelom dočasné útočisko v členení podľa jednotlivých okresov, veku a pohlavia*. [online] (cit. 18-04-2025) Dostupné na: <https://www.minv.sk/?docasne-utocisko>
- Dočasné útočisko. The UN Refugee Agency UNHCR: Help Slovakia* [online] (cit. 26-04-2025) Dostupné na: <https://help.unhcr.org/slovakia/sk/information-for-people-coming-from-ukraine/temporary-protection>
- Dva roky od vypuknutia vojny sa ľudia z Ukrajiny cítia na Slovensku prijatí, ale žijú v neistote*. 2024, *Slovenská akadémia vied* [online] (cit. 26-04-2025). Dostupné na: https://www.sav.sk/?lang=sk&doc=services-news&source_no=20&news_no=11765
- GORDON, M.: *Assimilation in American life*. 1964 [online] (cit. 28-10-2025) Dostupné na: https://ia601408.us.archive.org/0/items/in.ernet.dli.2015.118948/2015.118948.Assimilation-In-American-Life_text.pdf
- HEATH, A. – SCHNEIDER, S.: *Dimensions of migrant integration in Western Europe*. *Frontiers in Sociology*, 2021, roč. 6, článok 510987. [online] (cit. 09-10-2025) Dostupné na: <https://www.frontiersin.org/journals/sociology/articles/10.3389/fsoc.2021.510987/full>
- HIRSCH, W.: *Assimilation as Concept and as Process*. In: *Social Forces*, Vol. 21, No. 1, 1943 [online] (cit. 28-10-2025) Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/i344166>
- História pravoslávnej cirkvi na Slovensku*. [online] (cit. 28-10-2025) Dostupné na: <https://orthodox.sk/pravoslavna-cirkev/historia/>
- JAKEŠOVÁ, E.: *Vystahovalectvo. Fond tradičnej ľudovej kultúry*. 2011 [online] (cit. 25-04-2025) Dostupné na: https://fondtk.sk/sk/detail-sluk_us_auth-h7329-vystahovalectvo/?qt=mg
- KAZMYRCHUK, M.: *The Religiousness of Ukrainian Refugees in Slovakia as an Indicator of Their Adaptive Potential to Cultural Integration*. 2024 [online] (cit. 22-09-2025) Dostupné na: https://toolkit.ecn.cz/img_upload/026d410a60dc2204c142638c7485d657/03-kazmyrchuk.pdf
- Kostoly Slovenska. Máme 154 pravoslávnych chrámov, ďalších sedem je vo výstavbe*. 2023, [online] (cit. 15-08-2025) Dostupné na: <https://svetkrestanstva.postoj.sk/126117/mame-154-pravoslavnych-chramov-dalsich-sedem-je-vo-vystavbe>
- Kostoly Slovenska. Z 520 gréckokatolíckych chrámov stojí drvivá väčšina na východe krajiny*. 2023, [online] (cit. 15-08-2025) Dostupné na: <https://svetkrestanstva.postoj.sk/123758/z-520-greckokatolickych-chramov-stoji-drviva-vaecsina-na-vychode-krajiny>
- KRASILOVA, Y. – PROSKURNIA, A. – VAKULENKO, O. L. – VASKIVSKA, S.: *Psychological Adaptation Issues Among Ukrainian Refugees and Internally Displaced Persons During the Russian-Ukrainian War: Causes and Consequences*. In: *Sociologia E Ricerca Sociale*, Issue 133, 2023 [online] (cit. 10-04-2025) Dostupné na: <https://www.researchgate.net/>

- publication/382158911_Psychological_adaptation_issues_among_Ukrainian_refugees_and_internally_displaced_persons_during_the_Russian-Ukrainian_war_causes_and_consequences*
- KUCHARENKO, R.: *Українці у Словаччині. Всеукраїнський інформаційно-аналітичний місячник. Міграція*, 2015 [online] (cit. 26-04-2025) Dostupné na: <https://migraciya.com.ua/news/ukrainian-abroad/ua-ukrainians-in-slovakia/>
- LETAVAJOVÁ, S. – DIVINSKÝ, B.: *Náš spoločný domov. Migrácia a rozvoj na Slovensku*. 2019 [online] (cit. 02-05-2025). Dostupné na: https://www.researchgate.net/profile/Boris-Divinsky/publication/335754785_NAS_SPOLOCNY_DOMOV_MIGRACIA_A_ROZVOJ_NA_SLOVENSKU/links/5d79b46f299bf1cb80997a41/NAS-SPOLOCNY-DOMOV-MIGRACIA-A-ROZVOJ-NA-SLOVENSKU.pdf
- LETAVAJOVÁ, S. – HEČKOVÁ CHLEBCOVÁ, A. – KRNO, S. – BOŠELOVÁ, M.: *Novodobé migrácie vo verejnej, mediálnej a politickej diskusii*. 2020 [online] (cit. 26-09-2025) Dostupné na: https://migrantintegration.ec.europa.eu/sites/default/files/2021-05/Novodobe_migracie_vo_verejnej_medialnej1.pdf
- LUKINA, A.: *Поликультурное образование. Курс лекций*. 2012 [online] (cit. 25-09-2025) Dostupné na: <https://studfile.net/preview/9795427/>
- MAZUR, E.: *Проблема соотношения понятий «Идентичность», «Идентификация» и их психологическое содержание*. 2012 [online] (cit. 22-09-2025) Dostupné na: <https://cyberleninka.ru/article/n/problema-sootnosheniya-ponyatiy-identichnost-identifikatsiya-i-ih-psihologicheskoe-soderzhanie>
- MEADOVÁ, M.: *Культура и мир детства. Избранные произведения. Preklad z ang. do rus. Y. ASEEVY*. 1988 [online] (cit. 25-09-2025) Dostupné na: <http://base.dnsgb.com.ua/files/book/kultura-i-mir-detstva.pdf>
- NURGALEEV, V. – YUDIN, P.: *Психологические особенности мигранта и факторы, влияющие на них*. 2016, [online] (cit. 10-07-2025) Dostupné na: <https://cyberleninka.ru/article/n/psihologicheskie-osobennosti-migranta-i-factory-vliyaushchie-na-nih>
- OVCHINNIKOV, A. – SULTANOVA, A.: *Взаимосвязь религиозности с аффективными нарушениями и посттравматическим стрессовым расстройством у трудовых мигрантов*. 2016 [online] (cit. 25-09-2025) Dostupné na: <https://journals.eco-vector.com/1027-4898/article/view/13988>
- PAVLENKO, O.: *Акультурация и адаптация иммигрантской молодёжи*. 2012 [online] (cit. 22-09-2025) Dostupné na: <https://scr.hse.ru/news/51883758.html>
- Preambula k ústave našej miestnej cirkvi: Poučenie o pravoslávnej cirkvi*. [online] (cit. 28-10-2025) Dostupné na: <https://orthodox.sk/pravoslavna-cirkev/ustava/>
- RIAZANTSEVA, E.: *Вера как экзистенциальный ресурс личности в преодолении кризиса*. 2011 [online] (cit. 10-07-2025) Dostupné na: <http://hpsy.ru/public/x6111.htm>
- Ročenky. Ministerstvo vnútra SR*. 2025 [online] (cit. 26-09-2025) Dostupné na: <https://www.minv.sk/?rocenky>
- Sčítanie obyvateľov, domov a bytov*. 2021 [online] (cit. 02-05-2025) Dostupné na: <https://www.scitanie.sk/https://www.minv.sk/?rok-2025-2>
- Štatistická ročenka – vysoké školy 2024. Centrum vedecko-technických informácií SR*. [online] (cit. 09-10-2025) Dostupné na: https://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/statistiky/statisticka-rocenka-publikacia/statisticka-rocenka-vysoke-skoly.html?page_id=9596
- Štatistický prehľad legálnej a nelegálnej migrácie cudzincov na Slovensku, 2021. Úrad hraničnej a cudzineckej polície (ÚHaCP)*. [online] (cit. 09-10-2025) Dostupné na: https://www.minv.sk/swift_data/source/policia/hranicna_a_cudzinecka_policia/rocenky/

rok_2021/2021-rocenka-UHCP-SK.pdf Ukraine Refugee Situation. 2025, Operational Data Portal (ODP UNHCR) [online] (cit. 26-04-2025) Dostupné na: <https://data.unhcr.org/en/situations/Ukraine>

Ukraine: UN experts warn of persecution against Ukrainian Orthodox Church. 2025, United Nations Human Rights [online] (cit. 22-09-2025) Dostupné na: <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2025/10/ukraine-un-experts-warn-persecution-against-ukrainian-orthodox-church>

Zamestnávanie cudzincov na území Slovenskej republiky za rok 2021. ÚPSVR. [online] (cit. 09-10-2025) Dostupné na: https://www.upsvr.gov.sk/statistiky/zamestnavanie-cudzincov-statistiky/zamestnavanie-cudzincov-na-uzemi-slovenskej-republiky-za-rok-2021.html?page_id=1060278

Zamestnávanie cudzincov na území Slovenskej republiky za rok 2025. ÚPSVR. [online] (cit. 09-10-2025) Dostupné na: https://www.upsvr.gov.sk/statistiky/zamestnavanie-cudzincov-statistiky/zamestnavanie-cudzincov-na-uzemi-slovenskej-republiky-za-rok-2025.html?page_id=1419222

Міфи про уніц. Благовіст, 2023 [online] (cit. 28-10-2025) Dostupné na: <https://blagovist.info/mify-pro-upts>

Релігійна самоідентифікація українців, ставлення до створення єдиної Православної Церкви та до Закону про заборону окремих релігійних організацій. Кієвський міжнародний інститут соціології. [online] (cit. 09-10-2025) Dostupné na: <https://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1443&page=1>

Kontakt:

Mgr. Liudmyla Trubinova
ÚMKTKE FF UKF v Nitre
Štefánikova 67
949 74 Nitra
e-mail: ltrubinova@ukf.sk

Recenzia

KOMPASOVÁ, K. – HULO, P. – HULOVÁ, Z.: *Gastronómia v praxi. Komplexný sprievodca*. Nitra: FF UKF, 2025, 206 s.

Publikácia Kataríny Kompasovej, Petra Huľa a Zlatice Huľovej sa pokúša zachytiť gastronómiu ako multidisciplinárnu oblasť s jej ekonomickými, historickými, spoločenskými, kultúrnymi, technologickými a environmentálnymi presahmi. Autori predstavujú gastronómiu ako objekt záujmu presahujúci bežné chápanie vo význame prakticky orientovaného kulinárskeho umenia a otvárajú čitateľovi priestor pre širšie a dôslednejšie chápanie gastronómie v dejinách, v súčasnosti i v trajektórii budúcnosti. Gastronómia súčasnosti totiž nie je orientovaná len na prípravu jedál, ide o komplexný fenomén, ktorý sa dotýka individuálneho i spoločného stravovania, absorbuje aj vytvára trendy, je reflexiou životného štýlu a významným indikátorom kvality života a verejného zdravia v konkrétnych spoločnostiach.

Publikácia je členená do dvanástich kapitol, ktoré pokrývajú široké spektrum tém – od definície a historického vývoja gastronómie a profilov významných osobností európskej gastronómie cez tradičné formy slovenskej kuchyne, kultúrne tradície až po súčasné globálne trendy, nutričné aspekty, význam lokálnych surovín, hygienické normy, technologické postupy a inovácie, legislatívne opatrenia či pravidlá stolovania. Kapitola 3 venovaná moderným trendom – udržateľnosti, ekologickému prístupu, slow food hnutiu či alternatívnym riešeniam – reflektuje aktuálne výzvy globálneho potravinového systému a ukazujú gastronómiu ako oblasť úzko previazanú s konceptom udržateľnosti. Osobitne možno oceniť uvedenie nových trendov ako je „*snackification*“, funkčné nápoje, cirkulárna strava, pop-up stravovanie či fine dining, ktoré publikáciu výrazne aktualizujú. Dôležitým príspevkom je aj naznačenie oblasti gastroturizmu (táto časť mohla byť síce rozsiahlejšia, avšak predpokladať možno jej rozpracovanie v ďalších publikáciách). V kapitolách 4 – 9 sa čitateľ oboznamuje so zásadami správnej výživy, hodnotením kvality potravín a nápojov či s legislatívnymi aspektmi hygieny a bezpečnosti potravín, vrátane prevencie potravinových ochorení a aplikácie systémov ako HACCP. Záverečné kapitoly sú venované stolovaniu (kap.10), gastronomickým špecifikám vybraných svetových kuchýň a úlohe profesijných zväzov a združení pri